

Грына Яўгенідзэ

*Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Янкі Купалы*

Вобраз дома ў беларускай фразеалогіі

Хата як месца жылля чалавека сімвалізуе сабой найважнейшыя сямейныя каштоўнасці: шчасце, дабрабыт, дастатак, пераемнасць пакаленняў, яднанне роду. Сімвалічнасцю прасякнуты ўсе працэсы і дзеянні, звязаныя з хатай. Згодна з народнай культурай, асноўная функцыя дома – ахоўваць сваіх жыхароў. У сувязі з гэтым будаўніцтва хаты суправаджалася пэўнымі рытуальнымі дзеяннямі, кожнаму яе элементу надавалася сакральнае значэнне. Унутры хаты ўсё мела фіксаванае месца: у вуглу каля дзвярэй стаяла печ, супраць печы быў «бабін кут», дзе на сцяне вісела паліца з посудам, па дыяганалі на ўсход знаходзілася покуць, ці «чырвоны кут», у які вешалі абразы, ставілі стол і нерухомыя лавы, ад печы ўздоўж сцяны размяшчалі палатніцы¹. У традыцыйным уяўленні хата суадносіцца з мадэллю сусвету: *чатыры сцяны звернуты да чатырох бакоў свету, а фундамент, зруб і дах адпавядаюць тром узроўням сусвету (свет памерлых – зямля – неба)*². Сувязь з навакольным асяроддзем адбываецца праз вокны, комін і дзверы, прычым першыя два супрацьпастаўляюцца трэцім як уваходы ў звышнатуральны свет.

У лінгвістычным плане слова «хата» – мнагазначная адзінка:
1) *‘жылая сялянская пабудова, зрубленая з бярэвення’*; 2) *‘унутраная частка такой жыллёвай пабудовы; жылое памяшканне’*; 3) *‘асобны*

¹ *Беларуская энцыклапедыя. У 18-ці т., Мінск 2003, т. 16, с. 560.*

² *Славянская міфалогія: энцыклапедычны слоўарь, Масква 1995, с. 168.*

сялянскі двор, гаспадарка; асобная сям'я'; 4) 'у назвах некаторых сельскіх устаноў'³.

Сімвалічнае значэнне хаты знаходзіць сваё адлюстраванне і ў фразеалогіі. Фразеалагізмы выступаюць другаснымі адзінкамі мовы, якія фіксуюць найбольш істотныя з'явы культуры, шматгадовы вопыт народа. Таму натуральная наяўнасць у беларускай фразеалогіі адзінак са структурным элементам *хата* ці яе часткамі. Так, у «Слоўніку фразеалагізмаў» І. Я. Лепешава, найбольш поўнага збору фразеалагізмаў беларускай літаратурнай мовы, зафіксавана 108 такіх адзінак⁴. Сярод іх сустракаюцца фразеалагізмы з уласна кампанентам *хата/дом*, а таксама з кампанентамі-часткамі дома: парог, сцены, столь, печ і інш. Гэта звязана з тым, што як хата ўвогуле, так і асобныя яе часткі, мелі пэўнае сакральнае значэнне. У беларускай фразеалогіі сустракаюцца наступныя адзінкі з кампанентам *хата/дом/домік*: **адбівацца ад дому** 'рэдка бываць дома, не цікавіцца дамашнімі справамі'; **вынас смецця з хаты** 'выдаванне таго, што не павінны ведаць іншыя, што няславіць каго-, што-н. (сям'ю, калектыў, вузкае кола асоб і пад.)'; **казённы дом** 'турма'; **і дома і замужам** 'што-н. вельмі выгадна, зручна для каго-н.'; **ні дома ні замужам** 'у няпэўным становішчы (часцей пра жанчыну)'; **як дома** 'свабодна, проста, без сарамлівасці (адчуваць сябе, быць і пад.)'; **картачны домік** 'што-н. нетрывалае, ненадзейнае'; **кідаць агонь у хату** 'выклікаць сварку, спрабаваць пасварыць каго- з кім-н.'; **падводзіць пад дурнога хату каго** 'ставіць каго-н. у цяжкае, няёмкае становішча'; **падкінуць (укінуць) агню ў хату** 'выклікаць сварку, пасварыць каго- з кім н.'; **укінуць ката ў хату чыю, каму** 'выклікаць сварку, пасварыць каго-н. (часцей мужа з жонкай)'; **была ў сабакі хата** 'няма і не было каго-, чаго-н.'; **не туды хата** 'дарэмна; не тое, на што-, хто-н. разлічваў (пра неапраўданы надзеі, разлікі, меркаванні)'; **мая (твая, яго, яе, наша, ваша, іх, іхняя) хата з краю** 'каго-н. зусім не датычыцца; што-н. не мае ніякіх адносін да каго-н.'; **чым хата багата** 'выказванне ветлівага запрашэння паесці, перакусіць, шчыра падзяліцца з кім-н. тым, што ёсць у гаспадара'.

Будаўніцтва хаты пачыналася з падмурку (фундаменту), той асновы, якая выступала гарантыяй моцы, даўгавечнасці жылля. На аснове метафарызацыі гэтай асаблівасці будынка ўтварыліся наступныя

³ *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. У 5-ці т., Мінск 1983, т. 5, кн. 2, с. 182.*

⁴ *І. Я. Лепешаў, Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т., Мінск 2008, 2 т.*

фразеалагізмы: *закладваць асновы (фундамент) чаго* ‘ствараць тое, што з’яўляецца зыходным, пачатковым, асноўным для чаго-н.’; *закладка фундаменту чаго* ‘стварэнне таго, што з’яўляецца зыходным, пачатковым, асноўным для чаго-н.’.

Першым элементам хаты, з якім сустракаецца кожны, хто хоча ў яе ўвайсці, з’яўляюцца дзверы, што служаць для ўваходу ці выхаду, для адмежавання сваёй унутранай прасторы ад знешняй. Зачыненыя дзверы абаранялі хату ад навакольнага свету, адкрытыя, наадварот, спрыялі сувязі з ім. Яны былі задзейнічаны ў шматлікіх рытуальных дзеяннях, звязаных з асноўнымі падзеямі жыццёвага цыкла: народзінамі, заручынамі, высяллем, пахаваннем і інш. У літаратурнай мове функцыянуюць наступныя фразеалагізмы з кампанентам *дзверы*: *адмыкаць адмыкаць адмыкаць дзверы* ‘настойліва даказваць, сцвярджаць тое, што даўно ўсім вядома і не выклікае прэрэчанняў’; *адчыняць (адкрываць) дзверы каму, чаму, куды* ‘даваць свабодны доступ, ствараць спрыяльныя ўмовы’; *адчыняць ілбом дзверы* ‘быць выгнанаму’; *нагой адчыняць дзверы дзе, каго, чаго* ‘свабодна, бесперашкодна заходзіць куды-н., да каго-н.’; *як у бога за дзвярыма* ‘спакойна і ў поўнай бяспецы (быць, знаходзіцца, сядзець і пад.)’; *бразгаць дзвярамі (ыма, -мі)* ‘выяўляць рэзкі пратэст, не дабіўшыся свайго, жаданага’; *дзверы адчынены (расчынены, парасчынены) каму, для каго, перад кім* ‘хто-н. мае свабодны доступ куды-н., для каго-н. створаны спрыяльныя ўмовы’; *дзверы зачынены (зачыніліся) каму, перад кім* ‘хто-н. не мае свабоднага доступу куды-н., пазбаўлены якіх-н. магчымасцей’; *пры зачыненых дзвярах* ‘у прысутнасці толькі зацікаўленых асоб, тайна ад іншых’; *дзень (дні) адкрытых дзвярэй* ‘(дзень, дні) вольнага доступу ў навучальную ўстанову ці на прадпрыемства (каб азнаёміцца з іх профілем)’; *хадзіць, насіцца, цягацца і пад. як дурань са ступай (з дзвярамі)* ‘бяссэнсава, недарэчна’; *застукаць ва ўсе дзверы* ‘пачаць часта, настойліва звяртацца з просьбамі да каго-н.’; *зачыніць дзверы з таго боку* ‘пакінуць памяшканне (як патрабаваў, каб хто-н. зараз жа выйшаў адкуль-н.)’; *ламацца ў адчыненыя дзверы* ‘настойліва сцвярджаць, даказваць тое, што даўно ўсім вядома і не выклікае прэрэчанняў’; *паказваць на дзверы каму* ‘прапаноўваць каму-н. выйсці; выганяць каго-н.’; *стукацца ў дзверы* – 1) *чаго, да каго, якія* ‘часта звяртацца з просьбамі да каго-н.’, 2) ‘няўхільна наступаць, набліжацца, даючы знаць аб сваім з’яўленні’.

Блізкі да дзвярэй па сваёй сакральнай семантыцы парог. Гэта *най-больш рытуалізаваны сімвал мяжы паміж хатай як максімальна за-своенай, «акультуранаю» чалавекам часткай прасторы, і наваколь-*

ным, *патэнцыйна варожым светам (іншасветам, светам памерлых)*⁵. Парог меў важнае значэнне ў сямейнай абраднасці і знахарстве. Адсюль і наяўнасць фразеалагізмаў тыпу: **з парога** ‘адразу і рашуча, без разважанняў (заяўляць, адмятаць і пад.)’; **на парозе** – 1) ‘вельмі хутка, у самы бліжэйшы час наступіць, будзе што-н.’, 2) *чаго* ‘напярэдадні чаго-н., непасрэдна перад тым, што надыходзіць, наступае’; **абіваць парогі чые, каму, каго, чаго** ‘настойліва хадзіць куды-н., просячы, дамагаючыся чаго-н.’; **вось (вот) (табе) бог, а вось (вот) парог** ‘выбірайся вон’; **паказваць парог** ‘прапаноўваць каму-н. выйсці; выганяць каго-н.’; **пераступаць парог чый, чаго** ‘паяўляцца дзе-н., прыходзіць, уваходзіць куды-н.’; **не пускаць на парог каго** ‘не прымаць у сваім доме, не дазваляць заходзіць у свой дом’; **на парог не ступаць да каго** ‘не прыходзіць, не заходзіць, не наведваць каго-н.’

Элементарам сувязі жылля з навакольным светам, побач з дзвярыма, выступае акно. Праўда яны па сваёй сімвалічнай накіраванасці маюць істотныя адрозненні: *акно звязвае жыллё не проста з астатнім светам, а са светам касмічных з’яў і працэсаў (з сонцам, месяцам, бакамі свету)*⁶. У народнай культуры пашырана атаясамленне акна з вокам, назіраецца яго сувязь з сонцам на аснове падабенства іх прызначэння – крыніцы святла. У літаратурнай мове існуюць наступныя фразеалагізмы з кампанентам *акно*: **адчыняць (расчыняць) акно ў свет (які) каму** ‘парадай, навіной і інш. прыносіць каму-н. вялікую радасць, палёжку на душы, паказваць выхад з цяжкага становішча’; **чортава акно** ‘багністая бяздонная прорва, глыбокая ўпадзіна з вадой сярод балота’; **богу ў вокны страляць, смаліць і пад.** ‘абы-куды, не пападаючы ў цэль (страляць)’; **толькі свету што ў акне (у аконцы) у каго** ‘адзіная радасць і турбота ў каго-н.’.

Наступным структурным элементам хаты, які выступаў у функцыі мяжы, з’яўляецца сцяна. Менавіта сцены выразна акрэслівалі асвоеную чалавекам прастору – хату, выступалі надзейнай абаронай ад небяспек навакольнага асяроддзя. Вялікая ўвага надавалася выбару сыравіны для іх будаўніцтва, шырока распаўсюджанымі былі прыметы і персанальныя варожбы з удзелаў сценаў. У беларускай фразеалогіі сустракаюцца наступныя фразеалагізмы з кампанентам *сцяна*: **як (што) гарох аб сцяну (аб сценку) каму, для каго** ‘нічога не дзейнічае на каго-н.’; **адскокваць, адлятаць як (што) гарох ад сцяны (ад сценкі)** ‘безвынікова для каго-н.’; **хоць сцены**

⁵ Беларуская міфалогія: энцыклапедычны слоўнік, 2-ое выд., Мінск 2006, с. 366.

⁶ Тамсама, с. 21.

ў хаце абклеивай (клей) чаго ‘вельмі многа, у вялікай колькасці (пра грошы)’; **адгароджвацца кітайскай сцяной ад каго, ад чаго** ‘вельмі моцна, наглуха адасабляцца, адмяжоўвацца ад каго-, чаго-н.’; **хоць галавой аб сцяну біся** ‘выказванне безнадзейнасці, немагчымасці зрабіць што-н., каб выйсці з крайне цяжкага становішча’; **падпіраць сцяну** ‘не ўдзельнічаючы ў танцах, стаяць у памяшканні (часцей пра таго, хто не ўмее танцаваць)’; **палезці на сцяну** ‘пачаць крайне ўзрушацца, раздражняцца, злавацца’; **ілбом (лбом) сцяну прабіваць** ‘рабіць гранічныя намаганні для дасягнення чаго-н.’; **прыпіраць (прыціскаць) да сценкі (да сцяны)** ‘ставіць у бязвыхаднае становішча’; **па сцяне размазаць каго** ‘сурова распраўляцца з кім-н., караць каго-н.’; **ставіць да сценкі (да сцяны) каго** ‘расстрэльваць’; **станавіцца сцяной** ‘дружна, аднадушна выступаць (у абарону чаго-н., супраць чаго-н. і пад.)’; **у чатырох сценах сядзець, жыць і пад.** – 1) ‘не маючы ні з кім зносін, у адзіноце’, 2) ‘не выходзячы з дому, з памяшкання’; **сценка на сценку** ‘адзін на аднаго групамі (хадзіць, сыходзіцца ў кулачны бой)’; **кітайская сцяна** – 1) ‘не адольная перашкода; поўная ізаляванасць ад каго-, чаго-н.’, 2) **чаго** ‘сур’ёзная перашкода ў чым-н.’; **сцяна ў сцяну жыць (пражыць) і пад.** ‘зусім побач, у непасрэднай блізкасці, па суседству’; **маўчаць як сцяна** ‘зацята, упарта’; **быць, жыць і пад. як (што) за каменнай (мураванай) сцяной** ‘пад надзейнай аховай каго-н., спакойна’; **як на каменную сцяну (гару)** ‘поўнаасцю, цалкам (спадзявацца і пад. на каго-н.)’.

Верхняй мяжой жылля выступае дах (страха, столь). Дах у старажытных уяўленнях адносіўся да сферы нябёсаў, касмічнага, тагасветнага. На гарышчы пад столлю, паводле народных уяўленняў, жылі душы продкаў, а таксама Дамавік – дух хаты. Страха нярэдка была задзейнічана ў варажбе і знахарстве ў сувязі з атаясамленнем яе з тым светам. Назвы верхняй часткі хаты з’яўляюцца кампанентамі наступных фразеалагізмаў: **дах паехаў (страха паехала; едзе) у каго** – 1) ‘хто-н. прыдуркаваты, ненармальны, псіхічна хворы’, 2) ‘хто-н. робіць ці гаворыць глупства, не разумеючы безразважнасці сваіх учынкаў’; **пад адным дахам (пад адной страхой) жыць (пражыць)** ‘у адным доме, у адной кватэры, разам’; **дах (страха) над галавой** ‘дом ці кватэра, пакой’; **пляваць у столь** ‘зусім нічога не рабіць, гультаяваць’; **са столі браць (узачь), запісваць і пад.** ‘без дастатковых падстаў, наўздагад’; **пад богавай страхой** – 1) ‘не ў памяшканні’, 2) ‘на свеце, у наваколлі’.

Вялікае значэнне ў хаце адводзілася куту: «бабіным кутом» з’яўляўся вугал насупраць печы, у якім вісела паліца з посудам, а самае па-

чэснае месца, дзе стаялі абразы, называлі покушцю, або «чырвоным кутом». У беларускіх замовах, каляндарна- і сямейна-абрадавым фальклоры покуць выступае як дзейсны канал камунікацыі паміж людзьмі (родамі) і сферай сакральнага, «боскага», эфектыўнасць якога найбольш праяўляецца ў рытуальна напружаных моманты быцця (радзіны, вяселле, пахаванне, буйныя каляндарныя святы)⁷. Утвараецца кут на стыку двух сценаў, прычым як звонку, так і ўнутры хаты фарміруецца вугал. У літаратурнай мове знаходзім наступныя фразеалагізмы з кампанентам *кут/вугал*: **з-за вугла нападаць, шкодзіць і пад**. ‘вераломна, спадцішка, без папярэджання’; **за вуглом; за вугламі** ‘ўпотаі, скрытна, каб ніхто не чуў, не бачыў, не ведаў (гаварыць, пляткарыць і пад.)’; **вострыя вуглы** ‘рэзкія бакі чаго-н.; тое, што выклікае рознагалоссі і супярэчнасці’; **заганяць сябе ў кут** ‘аказвацца ў цяжкім ці бязвыхадным становішчы’; **заганяць у кут каго** ‘ставіць у бязвыхаднае становішча (звычайна ў спрэчцы)’; **згладжваць вострыя вуглы** ‘змякчаць рэзкія бакі чаго-н., вастрыню рознагалоссяў і супярэчнасцей’.

Неад’емным атрыбутам кожнай хаты была печ, якая акрамя практычных патрэб (прыгатавання ежы, абагрэву хаты) мела важнае рытуальнае прызначэнне – была пасрэднікам паміж светам жывых і светам памерлых. Сімвалічнае значэнне надавалася і яе структурным элементам: *падпечак* (як і *пограб*) – *мінулае, загнет, вусце, і засланка – дзень сённяшні, комін, перакрываны юшкай (душой), суадносіўся з будучыняй*⁸. Печ была задзейнічана ў вялікай колькасці сямейных і каляндарных абрадаў. Належным чынам *печ* адлюстравана і ў фразеалогіі: **з сямі печай хлеб есці** ‘быць у розных пераплётах і многае зведаць у жыцці’; **пад печ галавой жыць, расці і пад**. ‘у невуцтве, культурнай адсталасці, недасведчанасці’; **печкі і лаўкі (печкі-лаўкі)** – 1) *каму* ‘хто-н. мае добры прытулак дзе-н.’, 2) *у каго з кім* ‘хто-н. блізка знаёмы з кім-н.’; **ад печы (печкі)** ‘з самага простага, з самага пачатку (пачынаць рабіць што-н.)’; **з плеч ды ў печ** – 1) ‘без асаблівых запасаў, не клапацячыся пра заўтра, бестурботна (жыць)’, 2) ‘абы-як, нядбайна (рабіць)’; **танцаваць ад печы (ад печкі)** ‘пачынаць з самага прывычнага, паўтараючы ўсе дзеянні з самага пачатку’; **як апошняе (астатняе) у печ усыпаўшы (укінуўшы)** ‘у стане задуменнасці, маркоты, упадку (быць, сядзець і пад.)’.

⁷ Міфалогія беларусаў: энцыклапедычны слоўнік, Мінск 2011, с. 363.

⁸ Беларуская міфалогія: энцыклапедычны слоўнік, с. 379.

Абавязковым элементам інтэр'ера хаты быў стол, які займаў пачэснае месца – стаяў у «чырвоным куце». Стол у старажытных вераваннях выступаў месцам ахвяры: на ім пакідалі ежу для продкаў. Чатырохвугольны стол сімвалізаваў чатыры бакі свету. Існавалі шматлікія варожбы і прыкметы, звязаныя з гэтым прадметам. Так, катэгарычна забаранялася сядзець на стале, або на вуглу стала, а таксама класці на стол рэчы, не звязаныя з яго прызначэннем. У літаратурнай мове бытуюць наступныя фразеалагізмы з кампанентам *стол*: **за круглым сталом сустракацца, вырашаць** і пад. 'з роўнымі правамі, на роўных умовах'; **круглы стол** 'публічны абмен думкамі; нарада, абмеркаванне чаго-н. на роўных правах удзельнікаў'; **стол ломіцца (ламаўся)** 'шмат настаўлена чаго-н. (харчовых прадуктаў)'; **у стол пісаць (напісаць)** 'без надзеі на апублікаванне напісанага ў бліжэйшай будучыні'; **пад стол пяхком (пешшу, пешкі) ходзіць (ходзіў, -ла, -лі)** 'зусім малы, малалетні'.

У беларускай фразеалогіі, акрамя неад'емных частак і рытуальных прадметаў хаты, знайшлі сваё адлюстраванне хатнія рэчы, які былі неабавязковымі, другаснымі. Так, у літаратурнай мове сустракаюцца наступныя фразеалагізмы: **для (дзея) мэблі** – 1) 'як непатрэбшчына, як лішняе, бескарыснае (стаяць, сядзець і пад.)', 2) 'зусім бескарысны, непатрэбны пры якой-н. справе ці дзе-н.'; **два (тры і інш. класы) з калідорам** 'ужыв. пры спалучэнні тыпу «пяць класаў» як характарыстыка чыёй-н. невялікай адукацыі'; **пацалаваць замок** 'не дабіцца чаго-н., не застаўшы каго-н. дома'; **пацалаваць клямку** 'не дабіцца чаго-н., не застаўшы каго-н. дома'; **пакласці зубы на паліцу** 'жывучы ў нястачы, пастаянна недаядаць, галадаць'; **знайшоў тапор (сякеру) пад лаўкай** 'выказванне іранічных адносін да каго-н., яго дзеянняў, слоў (прыдумаў што-н. недарэчнае)'; **сядзець на двух крэслах** – 1) 'займаць адначасова дзве пасады', 2) 'займаць няпэўную, няясную пазіцыю, прытрымліваючыся розных, несумяшчальных пунктаў гледжання'; **крэсла захісталася** 'чыё-н. службовае становішча пачало быць нетрывалым, хісткім'.

Акрамя вышэй акрэсленых адзінак, у літаратурнай мове назіраюцца прыметнікавыя фразеалагізмы, якія характарызуюць хату або яе часткі. Да іх належаць наступныя адзінкі: **хоць ваўкоў (сабак) ганяй** – 1) *дзе* 'вельмі холадна (у хаце, у памяшканні і пад.)', 2) *хата, пакой* і пад. 'вельмі вялікі'; **як звон** 'новы, нядаўна пабудаваны і добры (пра хату, дом)'; **небам крыты** 'з дзіравым дахам'; **хата, хатка на курыных ножках (на курынай ножцы)** 'невялікая і звычайна старая'; **поўная чаша** часцей ужываецца з назоўнікам *дом*

‘вельмі багаты, заможны, з вялікім дастаткам ва ўсім’; **як шклянка** ‘новы, нядаўна пабудаваны і добры (пра хату, дом і пад.)’. Ёсць і два прыслоўныя фразеалагізмы, якія характарызуюць працэс будаўніцтва: **пад ключ здаваць, будаваць** ‘у канчатковым, завершаным выглядзе (здаваць, будаваць дом і пад.)’; **пад колас крыты** ‘іржаной саломай, коласам уніз’.

Матыў дома прасочваецца ў трох фразеалагізмах з кампанентам **гняздо**: **віць гняздо** ‘ствараць дамашнюю ўтульнасць для каго-н.’; **віць** (сваё, сабе) **гняздо** – 1) ‘уладкоўваць сямейнае жыццё’, 2) ‘уладкоўвацца, ствараючы дамашнюю ўтульнасць’, 3) ‘знаходзіць прыстанішча (пра шкоднікаў, ворагаў)’; **вылятаць з гнязда** ‘пакідаць родны дом, станавіцца самастойным у жыцці’.

Фразеалогія спрыяе захаванню і перадачы старажытных народных традыцый, абрадаў, выступае крыніцай культуры і духоўнага багацця народа. Хата і ўсё, што з ёй звязана, з’яўляючыся неад’емным складнікам жыцця людзей, сакральным цэнтрам чалавечага свету, займае належнае месца ў фразеалогіі беларускай мовы.

ЛІТАРАТУРА

- Беларуская міфалогія: энцыклапедычны слоўнік*, С. Санько [і інш.]; склад. І. Клімковіч, 2-ое выд., дапр., Мінск 2006.
- Беларуская энцыклапедыя*. У 18-ці т., рэдкал.: Г. П. Пашкоў, В. С. Аношка, Я. М. Бабосаў, В. К. Бандарчык, Мінск 2003, т. 16: Трыпалі–Хвіліна.
- Лепешаў І. Я., *Слоўнік фразеалагізмаў*. У 2 т., Мінск 2008, т. 2.
- Міфалогія беларусаў: энцыклапедычны слоўнік*, склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка; навук. рэд. Т. Валодзіна, С. Санько, Мінск 2011.
- Славянская мифология: энциклопедический словарь*, науч. ред.: Т. А. Агапкина, В. Я. Петрухина, Л. Виноградова, Москва 1995.
- Тлумачальны слоўнік беларускай мовы*. У 5-ці т., рэд. тома М. Р. Суднік, Мінск 1983, т. 5, кн. 2: У–Я.

STRESZCZENIE

OBRAZ DOMU W BIAŁORUSKIEJ FRAZELOGII

Artykuł omawia frazeologizmy literackie ze strukturalnym komponentem „chata” (jej częściami), a także frazeologizmy utworzone od przymiotników i przysłówków, które charakteryzują mieszkanie lub proces budowania. Jednocześnie autorka pokazuje ludową kulturę Białorusinów oraz symboliczne znaczenie chaty i jej części.

Słowa kluczowe: frazeologia białoruska, frazeologizmy literackie, chata.

S U M M A R Y

THE HOUSE IN BELARUSIAN PHRASEOLOGY

The author of the article discusses literary phraseological units with a structural element of “house” (its parts), as well as adjectival and adverbial phraseological units that characterize accommodation and construction processes. A short excursion in Belarusian national culture takes place. Symbolic values of house and its parts are presented.

Key words: phraseology of the Belarusian language, literary phraseological units, house.